

Inhoud

Special

Aansprakelijkheid: naar een vergoeding bij schending van het rechtmatig vertrouwen 1

Géry VAN DESSEL
Advocaat en
bemiddelaar
gvandessel@msn.com

special

Aansprakelijkheid: naar een vergoeding bij schending van het rechtmatig vertrouwen

Het beginsel van het rechtmatig vertrouwen is een algemeen rechtsprincipe dat door iedere rechtsonderhorige in acht genomen moet worden.¹ Rechtspractici doen er nochtans zelden beroep op. Het wordt vooral toegepast in het administratief en in het fiscaal recht. Het zou echter niet slecht zijn om het beginsel ook toe te passen in andere rechtsdomeinen, vooral in het kader van de contractuele aansprakelijkheid. Op het einde van deze bijdrage staat een voorstel van een clause die partijen in hun overeenkomsten zouden kunnen opnemen.

1. BEGRIP

Krachtens het beginsel van rechtmatig vertrouwen is de persoon die een rechtmatige verwachting heeft gecreëerd bij een andere persoon, verplicht aan die verwachting te voldoen.

Een gewettigd vooruitzicht in hoofde van de ene partij heeft voor gevolg dat de andere partij verplicht is om gevolg te geven aan de volkomen terechte verwachtingen. Wanneer een partij wordt aangemaand om haar belofte te houden, moet zij zich onthouden van elke handelswijze of beslissing waardoor zij de rechtmatige verwachtingen schendt.

Wanneer bij onenigheid blijkt dat de tegenpartij het tegenovergestelde doet van wat zij had moeten doen, kan de benadeelde partij de schending van het beginsel van rechtmatig vertrouwen inroepen.

Het vertrouwen van de ene partij kan door die houding of beslissing immers aan het wankelen gebracht worden zodat het beginsel van rechtmatig vertrouwen inderdaad geschonden wordt.

2. HUIDIGE TOEPASSINGEN

In het administratief en fiscaal recht houdt het beginsel van goed bestuur in dat de administratie moet vermijden dat de burgers teleurgesteld worden in hun rechtmatige verwachtingen.²

“Het beginsel van het rechtmatig vertrouwen betekent dat de burgers moeten kunnen rekenen op een duidelijke en wel omschreven gedragsregel in hoofde van de overheid en in principe ook op de beloften die zij in een concreet geval heeft gedaan.”³

¹ X. DIEUX, *Le respect dû aux anticipations légitimes d'autrui*, Bruylant – LGDJ 1995, p. 253, nr. 112; voor een recente toepassing, zie noot Arb. Rb. Brussel, 26 september 2003, *J.T.* 2004, p. 365.

² E.H.V.J., 13 mei 1980, *R.W.* 1981-1982, p. 484, met noot W. VAN NOTEN; zie voor een recente uitspraak, Cass. 10 februari 2005, *niet gepubl.*, A.R. C.03.0601.F.

Wanneer wordt aangetoond dat de overheid anders oordeelt dan wat zonder enige twijfel en ondubbelzinnig verworven is en zij een houding of beslissing neemt die totaal onverwacht, verkeerd en/of ongemotiveerd is, is het rechtmatig vertrouwen van de burger geschonden.

“Vanuit het oogpunt van de partij die rechtsmisbruik inroept, bestaat de inbreuk in hoofde van de houder van het recht uit het schenden van zijn rechtmatige verwachtingen. Zoals X. DIEUX het in zijn uitermate overtuigende uiteenzetting verwoord zijn deze verwachtingen gewettigd “omdat ze niet meer dan redelijk zijn en daarom ook het vooruitzicht op realisering ervan met zich meebrengen” (voormelde proefschrift p. 174, nr. 72)”⁴

Als gepaste sanctie voor rechtsmisbruik kan men aan de bedrogen partij het voordeel toekennen waar hij terecht op rekt.⁵

Indien dit materieel onmogelijk is of wanneer de schuldige partij zich blijft verzetten, kan de benadeelde niet anders dan een vervangende schadevergoeding eisen.

In het stedenbouwkundig recht zou dit bijvoorbeeld een compensatie voor de minderwaarde van de kavels van de benadeelde eigenaar kunnen zijn, wanneer de administratie die kavels als ‘groene zone’ zou hebben geklasseerd, terwijl zij dat voorheen helemaal niet waren. Het is niet de wijziging van de bestemming van het goed dat eventueel moet worden bestraft, maar wel de omstandigheden waarin dit gebeurde. De klasseringsbeambte had dit gezien de omstandigheden niet mogen doen.⁶

“De algemene beginselen van goed bestuur omvatten het recht op juridische zekerheid en het rechtmatig vertrouwen; dit betekent meer bepaald dat de burger moet kunnen betrouwen op de openbare diensten en er zeker mag van zijn dat zij de vaste regels respecteren en een constante politiek voeren die niet voor een verschillende interpretaties vatbaar is tegenover de burger.”⁷

Zoals het Hof van Cassatie al herhaaldelijk bevestigt, moet de burger kunnen rekenen op wat hij niet anders kan opvatten dan als een constante gedragslijn en regel van bestuur. Deze uitspraak ligt in de lijn van de rechtspraak van het Hof van Justitie en de Rechtbank van de Europese Gemeenschappen.

“Het recht om zich op dat principe te beroepen staat open voor elke burger die zich in een situatie bevindt die voortkomt uit het feit dat de administratie voor hem rechtmatige verwachtingen heeft gecreëerd.”⁸

In een arrest van 27 maart 1992 stelt het Hof van Cassatie prioriteit aan het eerbiedigen van het rechtmatig vertrouwen boven de naleving van de formele wetteksten, die de burgers nochtans bepaalde verplichtingen opleggen.⁹

“Sinds het Hof van Cassatie zich op 27 maart 1992 over de kwestie heeft uitgesproken, is het voortaan duidelijk aangetoond dat de algemene principes van goed bestuur, en meer bepaald van rechtszekerheid en het beginsel van rechtmatig vertrouwen ook gelden voor de administratie.”¹⁰

³ J. JAUMOTTE, *Les principes généraux du droit administratif à travers la jurisprudence administrative*, Brussel, Bruylant, 1999, p. 687; B. LOUVEAUX, *Le droit de l'urbanisme en Belgique et dans les trois Régions (Wallonie, Flandre, Bruxelles)*, Brussel, De Boeck, 1999, p. 25 en 26.

⁴ N. VERHEYDEN-JEANMART, “Examen de jurisprudence. Les Biens”, *R.C.J.B.*, 1998, p. 299, nr. 101, in fine; *Encycl. Dalloz*, Droit civil, v° Responsabilité (en general), nrs. 70 en volg.

⁵ Zie eensluidend, Luik, 13 december 1999, *J.L.M.B.*, 2000, p. 288.

⁶ Cass. 9 oktober 1989, *Pas.*, I, p. 195.

⁷ Cass., 14 juni 1999, *R. Cass.*, 2000, p. 73 met noot P. Popelier.

⁸ H.v.J. E.G., nr T-203/96, 17 december 1998, *Rep. H.J.E.G.*, 1988, II, p.4.239.

⁹ *Pas.*, 1992, I, p. 680.

¹⁰ R. ROSOUX, “De la confiance légitime à l'accord tacite: le chemin le plus court passe par les principes de bonne administration”, *R.G.F.* 2002, p. 95, 1e kol.; zie ook N. GEELHAND, “Le principe de la croyance légitime en droit administratif et en droit fiscal”, *R.C.J.B.* 1995, p. 57. X. DIEUX, (*o.c.*, p. 74, nr. 27) merkt op dat “Het voormelde arrest van 27 maart 1992 op dat punt veel verduidelijkend schept, men kan er immers uit afleiden dat

“Het recht op rechtszekerheid impliceert dat de burger vertrouwen moet kunnen hebben in de overheidsdiensten en dat deze de politieke regels naleven. Dit houdt eveneens in dat de administratie de verwachtingen die ze bij de burgers heeft gecreëerd, wel degelijk nakomt. Inbreuk op dit opgewekte rechtmatig vertrouwen betekent een inbreuk op de algemene beginselen van goed bestuur”¹¹

“Het principe van rechtszekerheid betekent dat de reglementering en de richtlijnen voor de burgers toegankelijk, begrijpelijk en stabiel moeten zijn zodat zij hun rechten en plichten tegenover de overheidsdiensten met zekerheid kunnen bepalen en zich er naar te gedragen.”¹²

Een arrest van het Hof van cassatie van 29 november 2004 oordeelt daarentegen dat:

“De algemene principes van goed bestuur (...) omvatten ongetwijfeld het recht op juridische zekerheid, hetgeen betekent dat de burger erop kan vertrouwen dat hij die niet anders kan opvatten dan als een vaste gedragslijn en regel van bestuur, op grond waarvan de overheidsdiensten gehouden zijn om te voldoen aan de gewettigde verwachtingen die zij bij hem hebben opgewekt; dat voor de goede orde, de toepassing van deze principes geen afwijking van de wet kunnen rechtvaardigen.”¹³

De fiscus mag de burger niet teleurstellen in zijn rechtmatig vertrouwen. De fiscus pleegt inbreuk op de principes van goed bestuur als hij terugkomt op feitelijke omstandigheden of beslissingen die de burger reeds werden voorgelegd en die hij geaccepteerd heeft.¹⁴

“Het recht op rechtszekerheid impliceert dat de burger daadwerkelijk moet kunnen betrouwen op de overheidsdiensten en er moet kunnen op rekenen dat deze de regels in acht nemen en de gevestigde politiek volgen; dit houdt tevens in dat de administratie de verwachtingen die zij bij de burgers heeft opgewekt ook nakomt; bovendien moet de overheid op grond van het vertrouwensbeginsel vermijden dat zij een valse schijn creëert die de burger in verwarring kunnen brengt en vermijden dat zij de gewettigde verwachtingen van de burgers niet nakomt.”¹⁵

“In het administratief recht houdt het algemeen beginsel van rechtmatig vertrouwen in dat de burger moet kunnen betrouwen op wat hij niet anders dan als een vaste gedragsregel van de overheid kan opvatten. Drie voorwaarden moeten hiertoe vervuld zijn: een fout van de overheid, een rechtmatige verwachting die door die fout werd opgewekt en het ontbreken van een gegronde reden om hierop terug te komen.”¹⁶

de burger, door hun verplichting te zorgen voor rechtszekerheid ,die inherent is aan de regels van goed bestuur, een juridische grond vindt op basis waarvan de overheidsdiensten normaal gevolg zouden geven aan de rechtmatige verwachtingen die zij bij de burger hebben gecreëerd.”

¹¹ Rb. Hasselt, 4 december 2002, *Limb. Rechtsl.*, 2003, p. 138.

¹² B. LOUVEAUX, *ibidem*.

¹³ AR S.03.0057.F, inzake RIZIV/meubelmakerij schrijnwerkerij Vereerstraeten, vermeld in *Journ. Jur.* 2005, liv. 38, p.13

¹⁴ Cass. 29 juni 1998, *F.J.F.*, nr. 98/213, p. 533; Cass. 13 februari 1997, *J.L.M.B.* 1998, p. 102; Bergen, 3 januari 1997, *J.L.M.B.* 1998, p. 113; Brussel 22 april 1994, *Fisc. Koerier* 1994., p. 371, noot S. VERTOMMEN.

¹⁵ Cass. 3 november 2000, *TFR* 2001, afl. 5, p. 164 met noot B. PEETERS, “Le principe de sécurité juridique en droit fiscal: éclaircissement quant à la notion d’attente légitime”.

¹⁶ Brussel, 22 mei 2003, 2002/AR/1646, *niet gepubl.*

3. TOEPASSING VAN DIT PRINCIPE IN DE CONTRACTUELE AANSPRAKELIJKHEID

3.1. OPSCHORTING OF VROEGTIJDIGE VERBREKING

Niets belet dat het principe van rechtmatig vertrouwen ook wordt toegepast inzake contractuele aansprakelijkheid.

Het zou nuttig zijn dat partijen bij het sluiten van een overeenkomst clausules inlassen over opschorting en vervroegde verbreking wegens niet-uitvoering. Dit is de gang van zaken bij de Engelsen (*Anticipatory breach*). In ons recht zouden deze clausules juridisch gegrond zijn op het beginsel van het rechtmatig vertrouwen, zoals hierboven weergegeven.

Om deze suggestie te verklaren, moet eerst worden uitgelegd wat wordt bedoeld met een clausule van vervroegde verbreking.

Verbrekingsclausules of clausules van vervroegde opschorting bieden de schuldeiser de mogelijkheid om de overeenkomst eenzijdig te verbreken of op te schorten zonder eerst beroep te moeten doen op een rechter. Hij kan dit doen wanneer hij vaststelt dat zijn schuldenaar een essentiële verplichting van het contract duidelijk niet zal nakomen.

Omwille van hun praktisch nut is het spijtig dat deze clausules nog niet gebruikelijk zijn in ons recht. Voortreffelijke schrijvers onderstrepen dat het gebruik ervan ontegensprekelijk zou beantwoorden aan een behoefte in het zakenleven.¹⁷

3.2. JURIDISCHE GRONDSLAG VAN DE CAUSULE VERVROEGDE VERBREKING

Nu moet er nog een juridische grond gevonden worden voor dit veralgemeend gebruik.¹⁸ Het principe van het rechtmatig vertrouwen kan als grondslag dienen.

Wanneer de gewettigde vooruitzichten van een normale voorzichtige en zorgvuldige schuldeiser onherstelbaar worden aangetast, moet hij kunnen terugvallen op de niet-officiële gerechtigheid om een overeenkomst te kunnen verbreken of de uitvoering ervan op te schorten. Dit zonder te moeten wachten op de effectieve niet-uitvoering ervan.

De schuldeiser kan best zijn voorzorgen nemen door contractuele bepalingen te voorzien voor het geval dat zijn rechtmatige verwachtingen niet vervuld worden, omdat de schuldenaar de verbintenissen die hij op zich heeft genomen klaarblijkelijk niet zal uitvoeren.

Wanneer de schuldeiser gegronde redenen heeft om te geloven dat zijn rechtmatige verwachtingen niet zullen worden ingelost, moet hij beroep kunnen doen op de clausule van vervroegde niet-uitvoering. Als hij reeds voor het vastgestelde tijdstip weet dat de

¹⁷ M. VANWIJCK-ALEXANDRE, *Aspects nouveaux de la protection du créancier à terme: les droits français et belge face à l'anticipatory breach de la Common Law*, Wetenschappelijke reeks van de rechtsfaculteit Luik, 1982, nr.208 en de vele bijdragen die deze auteur hieraan sindsdien heeft gewijd; P.H. DELVAUX, "Les clauses résolutoires expressees et les clauses aménageant l'exception d'inexécution" in *La rédaction des conditions générales contractuelles, Aspects juridiques et pratiques*, Story-Scientia, 1985, p. 107, P.A. FORIERS, *La caducité des obligations contractuelles par disparition d'un élément essentiel à leur formation*, Brussel, Bruylant, 1998, p. 117, nr.113; S. STUINS, "La résolution pour inexécution des contrats synallagmatiques, sa mise en oeuvre et ses effets, Les obligations contractuelles", *J.B.B.* 2000, p. 423.

¹⁸ Zonder inbreuk te plegen op artikel 1184 bevat het Burgerlijk Wetboek een aantal bepalingen die de mogelijkheid voor een vervroegde verbreking of opschorting reeds in zich houden. Volgens artikel 1180 B.W. kan de schuldeiser, voordat de voorwaarde vervuld is, alle handelingen tot bewaring van zijn recht verrichten. Artikel 1188 B.W. bepaalt dat de schuldenaar het voordeel van de tijdsbepaling niet meer kan invoeren wanneer hij failliet gegaan is, of wanneer hij de zekerheid die hij bij het contract ten behoeve van zijn schuldeiser gesteld had, door zijn toedoen heeft vermindert. In het kader van de koopovereenkomst wordt dit principe toegepast in artikel 1613 B.W. dat bepaalt dat de verkoper niet tot levering verplicht is wanneer hij gevaar loopt de prijs te verliezen, tenzij de koper borg stelt voor de betaling op het bepaalde tijdstip, terwijl de verkoper overeenkomstig artikel 1654 B.W. de ontbinding van de koop kan vorderen indien de koper de prijs niet betaalt.

verplichtingen niet nagekomen zullen worden, moet hij de vervroegde ontbinding kunnen inroepen op grond van zijn recht op naleving van de rechtmatige verwachtingen.

Binnen de contractuele aansprakelijkheid moet de schuldeiser, zonder te moeten wachten op de einddatum van het contract, de rechten of bepaalde rechten die hij normaal zou hebben bij een effectieve niet-uitvoering, onmiddellijk kunnen uitoefenen op grond van inbreuk op het rechtmatig vertrouwen

Wat het verval van termijn betreft zijn de vereisten die in artikel 71 en 72 van het Verdrag van Wenen worden gesteld aan de opschortingsmogelijkheid van verbintenissen en aan een vervoegde verbreking ervan, minder veeleisend dan deze in ons Burgerlijk Wetboek.¹⁹

Onze regels moeten dus versoepeld worden om zo tegemoet te komen aan de huidige behoeften in handelszaken.²⁰

3.3. BESCHERMING VAN DE SCHULDENAAR VAN EEN CONTRACTUELE VERPLICHTING

Vermits de schuldeiser in het voordeel is, moet hij het onomstotelijke bewijs leveren dat zijn rechtmatige verwachtingen effectief werden geschonden. De schuldeiser moet ook aantonen dat hij ingegrepen heeft omdat hij overtuigd was dat zijn medecontractant minstens een van zijn essentiële verplichtingen niet zou naleven.

De inbreuk van de schuldenaar moet ernstig genoeg zijn en de situatie moet dringend zijn voor de schuldeiser.

De rechters moeten die bewijsvoering zeer streng beoordelen en moeten degenen die op grond van een mogelijke inbreuk al te licht zijn opgetreden, bestraffen.

Uitdrukkelijke ontbindende bedingen moeten overeenkomstig artikel 1162 Burgerlijk Wetboek strikt geïnterpreteerd worden tegen degene die ze heeft bedongen.

De schuldeiser zal moeten aantonen dat hij geconfronteerd wordt met een mogelijke niet-uitvoering en dat hij de overeenkomst moet ontbinden of opschorten op grond van een uitdrukkelijke uitspraak of houding van zijn schuldenaar. De houding van de schuldenaar moet er duidelijk op wijzen hij de overeenkomst niet zou uitvoeren. Dit terwijl er ook geen voldoende borg gesteld is.

Dit moet het tegenwicht vormen van de contractuele vrijheid.

Naast de bewijslast moet de schuldeiser zijn schade beperken. Hij moet "*loyaal alle redelijke maatregelen nemen die zijn schade matigen of beperken*"²¹

Het is immers nodig elke schuldeiser, die onterecht op voorhand de niet-uitvoering zou inroepen, op zijn verantwoordelijkheid te wijzen.

Men zou bijvoorbeeld kunnen eisen dat de mogelijkheid tot opschorting of tot vervroegde verbreking gepaard zou gaan met het recht voor de schuldenaar om een borgstelling aan te bieden of een verzekering tot uitvoering. Dit om te vermijden dat de overeenkomst al te vlug wordt beëindigd, of dat de schuldeiser de vervroegde verbreking zou misbruiken om elders een nieuw contract te sluiten aan betere voorwaarden.

¹⁹ D. PHILIPPE, "L'inexécution des obligations selon la Convention de Vienne", *Ann. Dr. Louvain* 1998, p. 305 e.v.

²⁰ Zoals P.A. FORIERS oordeelkundig opmerkt, "Het Gerechtelijk Wetboek zou evenmin een hinderpaal vormen voor een eis die ingesteld wordt om "schending van een ernstig bedreigd recht te voorkomen" (Art. 18 Gerechtelijk Wetboek), in "La Convention de Vienne" *Rev. Dr. ULB* 1998, nr 43; zie A. FETTWEIS, *Manuel de procédure civile*, Rechtsfaculteit Luik, 1987, 2e ed., p. 46, nr. 34; G. DE LEVAL, *Elements de procédure civile*, Larcier, Reeks van de Rechtsfaculteit Luik, 2003, p. 21 en 22, nr.9 en de noot p. 38.

²¹ Cass. 17 mei 2001, *J.T.* 2002, p. 467.

Een borgstelling of een waarborgverzekering tot uitvoering zou in ons recht kunnen ingevoerd worden in de lijn van artikel 1153 Burgerlijk Wetboek. Volgens dit artikel moet de schuldeiser zijn schuldenaar aanmanen om aan zijn verplichtingen te voldoen.

Anderzijds zal de rechtspraak in concreto moeten oordelen of de zwaarte van de tekortkoming een opschorting of een verbreking verantwoord maakt in de gegeven contractuele context. De rechter zal daarbij rekening moeten houden met de criteria van hoogdringendheid, definitieve onmogelijkheid tot uitvoering en de aantasting van het vertrouwen.

De schuldeiser die de overeenkomst zou verbreken om er voordeel uit te halen, zal dus moeten bestraft worden.²²

3.4. VOORSTEL VAN EEN CONTRACTUELE CLAUSULE

Partijen zouden clausules tot opschorting en/of vervroegde verbering in hun overeenkomst moeten inlassen. Het is echter niet opportuun dat deze clausules van mogelijke tekortkomingen vaag of algemeen zouden geformuleerd worden. Dit zou een massa procedures tot gevolg hebben.

Om misbruik van de schuldeiser te vermijden moet het aantal mogelijke gevallen van opschorting of vervroegde verbreking beperkt blijven tot welbepaalde, duidelijk omschreven tekortkomingen.²³ Zoniet zou het begrip 'betalingstermijn' helemaal uitgehold en zinloos worden voor de schuldenaar. De rechtszekerheid zou dan worden opgeofferd aan de spoedeisendheid.

In een poging tot systematiek kan de hierna volgende verbrekingsclausule voorgesteld worden. De partijen kunnen deze clausule aanpassen naargelang de aard van het contract. De clausule kan ook omgezet worden naar een opschortingsclausule:

Limitatieve lijst met mogelijke gevallen van vervroegde verbreking:

- bij faillissement, insolventie of overlijden van een van de partijen;
- bij gebreke, binnen de drie dagen, gevolg te geven aan het aangetekend schrijven die de in gebreke blijvende partij op de hoogte stelt van het voornemen om de exceptie van niet-uitvoering in te roepen en het verzoek om voldoende waarborg te verlenen;
- wanneer een partij aankondigt of duidelijk laat verstaan dat hij een van zijn belangrijkste verplichtingen van het contract (die kunnen gepreciseerd worden naargelang het contract) niet zal uitvoeren;
- wanneer duidelijk blijkt dat het voor de andere partij onmogelijk is om de overeenkomst binnen de overeengekomen termijn uit te voeren.

De kennisgeving van de ontbinding moet gebeuren per aangetekend schrijven.

Zij moet een van de hierboven vermelde motieven voor verbreking opgeven evenals de verantwoording voor hoogdringendheid. Met andere woorden de vrees voor ernstige nadelen die een beslissing tot onmiddellijke verbreking wenselijk en gewettigd maken, zoniet zal het besluit tot ontbinding als ongegrond worden beschouwd.

De vervroegde verbreking van een overeenkomst zal uitsluitend door een partij kunnen ingeroepen worden omwille van verlies van het vertrouwen dat ze in de andere partij heeft. Dit op grond van een redelijk motief en een duidelijke blijk van niet-uitvoering van een essentiële contractuele verplichting door de andere partij.

²² V. HEUZE, *La vente internationale des marchandises. Droit uniforme*, LGDJ, Uitgave 2000, p. 407 tot 408, nr. 430 en 431, die het voorbeeld geeft van een contract over koopwaar waarvan de prijs aan aanzienlijke schommelingen onderhevig is.

²³ Zie vooral artikel 80 van het Nederlandse Burgerlijk Wetboek (Reeks, Burgerlijk Wetboek, Tekst & Commentaar, Kluwer-Deventer).

4. BESLUITEN

Een schuldeiser moet kunnen betrouwen op zijn schuldenaar en deze moet ervoor zorgen dat hij naleeft wat de partijen tot wet strekt.

De vervroegde verbreking of opschorting van een contract kan dus als een toepassing van het in bescherming nemen van het rechtmatig vertrouwen beschouwd worden.

Het hoge waarschijnlijkheidsgehalte van een niet-uitvoering op de vervaldag van een essentiële contractuele verplichting laat toe vast te stellen dat de schuldenaar de redelijke verwachtingen van de benadeelde schuldeiser heeft geschonden.

We hebben geprobeerd om deze contractuele mogelijkheid van de schuldeiser tot verbreking of opschorting van de overeenkomst nog voor de verplichting op einddatum kwam, juridisch te verantwoorden, doch enkel wanneer duidelijk blijkt dat zij niet zal uitgevoerd worden.

Door het invoegen van de clause vervroegde verbreking bezorgt de schuldeiser zichzelf een contractuele zekerheid.

Het aanwenden van een beveiliging van rechtmatige verwachtingen moet nochtans afhankelijk worden gemaakt van de hierboven beschreven vereisten. Onder voorbehoud dat er nog andere vereisten aan toegevoegd worden.

De schuldeiser moet de aanwezige risico's afwegen: enerzijds het duidelijke risico op een zware tekortkoming van de schuldenaar, anderzijds het risico dat zijn aansprakelijkheid in het gedrang komt als de schuldenaar op de vervaldag aanbiedt de overeenkomst vooralsnog uit te voeren zoals voorzien.

Men moet ook niet eisen dat de schuldeiser de niet-uitvoering met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zou bewijzen. Dan zou het systeem dat hier wordt aanbevolen niet beantwoorden aan de praktische behoeften die in het begin van deze bijdrage zijn benadrukt.

Wanneer in de huidige stand van zaken van ons recht niets belet om dergelijke clauses in te voeren, waarbij de artikels 1384 tot 1386 Burgerlijk Wetboek louter een aanvulling van de werkelijke wil zouden zijn, is de tussenkomst van de rechtspraak wel degelijk nodig. Deze heeft zich tot op heden hierover nog niet uitgesproken.

De rechter zal achteraf moeten oordelen of de toepassing van de clause van vervroegde verbreking gewettigd was en toezicht moeten houden over de schending van een rechtmatige verwachting van de schuldeiser. Ook over de ernst van het verwijt van niet-uitvoering tegenover de schuldenaar en over alle concrete omstandigheden zal de rechter achteraf moeten oordelen.

De bevestiging van de leer van de voortijdige schending zou ongetwijfeld de tussenkomst van de wetgever noodzakelijk maken. Hij moet de grenzen van deze mogelijkheid vastleggen en meer bepaald de voorwaarde van opeisbaarheid van een schuld in het kader van een bewarend beslag moeten herzien, zoals dit thans geregeld wordt in artikel 1415 Gerechtelijk Wetboek.²⁴

Onafhankelijk van de nodige bescherming van de schuldeiser wegens verlies van het in de schuldenaar gestelde vertrouwen, laat de omzetting in een opeisbare en uitvoerbare verplichting van de rechtsverhouding tussen de partijen (het tegenovergestelde van de situatie van een voorwaardelijke schuldeiser) toe "*het volkomen aannemelijk te maken...dat de verbintenis met tijdsbepaling onmiddellijk opeisbaar wordt of kan worden wanneer het recht op tegenprestatie van de schuldeiser in gevaar wordt gebracht, overeenkomstig artikel 1188 Burgerlijk Wetboek*".²⁵

²⁴ Een bewarend beslag moet ondanks een tijdsbepaling worden toegestaan wanneer de schuld met zekerheid vaststaat en op voorwaarde dat ze in gevaar wordt gebracht in de zin van artikel 1413 Gerechtelijk Wetboek

²⁵ PH. GERARD, "Vers une définition nouvelle de l'obligation sous condition suspensive", noot onder Cass. 15 mei 1986, *R.C.J.B.* 1990, p. 127, nr. 17.

Immers, in een contract met tijdsbepaling ontstaat de contractuele verplichting en is ze opeisbaar en uitvoerbaar. Enkel haar uitvoering wordt uitgesteld in de tijd. Zij moet dan ook heel eenvoudig als een zuivere verplichting worden beschouwd, met alles erop en eraan en zij kan de bescherming van de daar tegenover staande rechtmatige verwachtingen van de schuldeiser met zich meebrengen.

Toegepast in de contractuele aansprakelijkheid zal het principe van het rechtmatig vertrouwen de schuldenaar ertoe verplichten om de gewettigde verwachtingen van de schuldeiser niet in het gedrang te brengen.